

Eräitä huomioita suomen predikatiivin sijasta ja luvusta

Suomen predikatiiviin liittyy eräitä tunnetusti vaikeita kysymyksiä. Kuten subjektissa ja objektissa vaikeudet predikatiivissakin koskevat ensi sijassa partitiivin esiintymisedellytyksiä. Vaikka ei voi sanoa, että nämä kysymykset olisivat tutkimuksessa jääneet kokonaan vaille huomiota — varsinkin Matti Sadeniemi ja Norman Denison ovat kuten tunnettua ansiokkaasti käsitelleet niistä useita —, hyvin monet kuitenkin vielä kaipaavat perusteellista selvitystä. Tästä on viimeksi huomauttanut Aurélien Sauvageot artikkelissaan »A propos de l'attribut partiel en finnois» (Études finnoougriennes III, 1966, s. 7—19). Omasta puolestani olen tehnyt eräitä havaintoja, joista seuraavassa teen selkoa.

1. Kun predikatiivina yleensä on joko substantiivi tai adjektiivi, on oppikirjoissa tullut tavaksi jakaa predikatiivia koskeva esitys kahtia tätä rajaa myöten. Useimmiten käytetään tällöin termejä *s u b s t a n t i i v i n e n* ja *a d j e k t i i v i n e n* predikatiivi, joilla nähtävästi halutaan osoittaa, että ryhmien välistä rajaa ei ole käsiteltävä aivan jyrkäksi. Jotkut lauseopintekijät ovat kuitenkin valinneet jakoperustaksi nimenomaan sen, onko predikatiivina *s u b s t a n t i i v i* vai *a d j e k t i i v i*. Näin ovat menetelleet mm. Harry Streng kaasuskysymystä ja E. N. Setälä numeruskongruenssia käsitellessään.

On kuitenkin tuttu asia, että suomen substantiivit ja adjektiivit useissa suhteissa ovat niin lähellä toisiaan, että niiden välinen raja on varsin häilyvä. Mm. on runsaasti sellaisia nomineja, jotka voivat olla yhtä hyvin substantiiveja kuin adjektiiveja. Niinpä esim. lauseissa *He ovat syntyperältään s a k s a l a i s i a*, *Hevoset ovat n e l i j a l k a i s i a* ja *Kertomus on sanasta sanaan t o t t a* on vaikea ehdottoman varmasti sanoa, mihin sanaluokkaan predikatiivinominin kuuluvat. Ei sen vuoksi ole yllättävää, jos kaikki predikatiivitapaukset eivät täysin luontevasti mahdu sellaisen sääntöjärjestelmän puitteisiin, joka perustuu sanaluokkarajaa noudattelevaan ryhmittelyyn.

Jos lähdetään esim. Setälän kongruenssisäännöstä, jonka mukaan »a d j e k t i i v i predikaatintäytteenä noudattaa subjektin l u k u a», on aiheellista kysyä, kuinka seuraavanlaiset esimerkit sopivat tähän sääntöön: *Aivan u u t t a* [= Någonting alldeles nytt] *ovat läpinäkyvälle muovikalvolle painetut kaaviokuvat ihmisruumiin rakenteesta*. Kustannusosakeyhtiö Tammen tiedotuksia, 25. 10. 1960, s. 109. *Mutta itse autuuden asiat olivat y h t ä l ä i s t ä* kuin mukulat [= ungefär av samma slag som t. någonting i viss mån likt ungarna], *joita täytyi maailmassa sietää, niin äärettömän tyypeitä kuin ne olivatkin*. F. E. Sillanpää, Hurskas kurjuus, 1919, s. 53. »Sillä (sanoo Kretschmer) sankarillista ei ole se mikä on kaunisväristä, sileää ja loistokasta, vaan s a n

k a r i l l i s t a on [= till kategorin hjältemodigt hör] *puolipimeästä esiinsukeltautuvat suuren ihmisen kasvot, joihin taistelu, kärsimys ja intohimo syvinä uurteina piirtyvät.*» K. Kare, Toivo Pekkanen, 1952, s. 228. *T y h j ä ä* [= Tom ordprakt] *vain hymys' rinnalla on minun oodini olleet.* V. A. Koskenniemi, Kootut runot, 13. painos, 1951, s. 275. *Ei väsy nurmen kukkanen, / ei putoa taivaan lintukaan... / mut toista* [= av annan beskaffenhet] *ovat ihmiset: / ne väsyvät, ne putoavat / juur kesken toimiaan.* V. Ka-
java, Ankara maa, 1941, s. 41. *H a r v i n a i s i n t a* *maailmassa ovat* [= Till det mest sällsynta i världens hör] *elävät ihmiset. Useimmat ovat olemassa, siinä kaikki.* SK 1954/42, s. 30 p. 1.¹ *P a h i n t a* *kaikesta* [= Det värsta av allt] *olivat kuitenkin hyönteiset.* O. Paa-
volainen, Lähtö ja loitsu, 1937, s. 302. *T ä r k e i n t ä* [= Det viktigaste] *olivat kui-
tenkin kasvot.* V. Linna, Täällä Pohjantähden alla I, 1959, s. 366.

Sanat *uusi*, *yhtäläinen*, *sankarillinen*, *tyhjä*, *toinen* sekä varsinkin superlatiivissa esiin-
tyvät *harvinainen*, *paha* ja *tärkeä*, joiden yksikölliset partitiivimuodot ovat näissä esi-
merkeissä predikatiiveina, käsitettäneen ainakin ensi silmäyksellä adjektiiveiksi. Lähemmin tarkasteltuina ne kuitenkin osoittautuvat ao. yhteyksissä merkitykseltään substantiivisiksi, kuten myös ilmenee niiden hakasulkeissa mainituista ruotsalaisista käännösvastineista. Norman Denison on tutkimuksessaan *The Partitive in Finnish* (1957, s. 226) esittänyt samanlaisen esimerkin *Shekit olisivat tietysti olleet ikäänkuin h i e n o t u n t e i s e m p a a* - - (M. Waltari) ja epäröiden arvellut, että kyseessä voisi olla ellipsi ja että subjektiksi ehkä olisi käsitettävä *shekin lähettäminen* t. *käyttäminen*. On tietenkin mahdollista, että tällainen subjektityyppi alitajuisena tekijänä joskus on voinut myötävaikuttaa predikatiivin muodon valintaan. Lauseessa *Pahinta kai-
kesta olivat kuitenkin hyönteiset* voitaisiin vastaavaan tapaan kuvitella predikatiivin kannalta luontevaksi subjektiksi *hyönteisten olemassaolo*. Luulisin kuitenkin, että kaik-
kien edellä mainittujen ja niiden kaltaisten predikatiivien selitykseksi riittää totea-
mus, että ne esiintyvät selvästi substantiivisessa käytössä. Setälän sääntösystemissä ne lukunsa puolesta lähinnä kuuluisivat pykälään 23, jossa sanotaan, että »myöskin
s u b s t a n t i i v i predikaatintäytteenä noudattaa tavallisesti subjektin lukua» mut-
ta että poikkeuksia kuitenkin esiintyy »predikaatintäytteen laadun mukaan».

Sijamuotonsa puolesta esimerkeistä useimmat rinnastuvat niihin, joissa partitiivi ilmoittaa subjektikäsitteen edustamaa aluetta, piiriä, ryhmää tai lajia. Poikkeuksen näyttävät tässä suhteessa muodostavan vain kaksi viimeistä, *Pahinta kaikesta olivat kuitenkin hyönteiset* ja *Tärkeintä olivat kuitenkin kasvot*, joiden suhteen on vaikea päätyä muuhun tulokseen kuin että subjektin ja predikatiivin tarkoitteet niissä ovat alaltaan identtiset. Jos näin on, ilmenee siis, että substantiivinen partitiivipredikatiivi ei tässä ole kielioppien tarkoittamassa mielessä partiaalinen. *Pahinta* ja *tärkeintä* tuntuvat mer-
kitsevän uunnilleen samaa kuin *pahin vitsaus* ja *tärkein asia*; superlatiivien nomi-
natiivi ei olisi näissä lauseissa mahdollinen ilman sopivaa substantiivia.

¹ Esimerkkilähteiden lyhenteet: HS = Helsingin Sanomat, KT = Kansamme Talous, SK = Suomen Kuvalehti, SU = Suomen Urheilulehti, TS = Turun Sanomat, Tu = Turkulainen, US = Uusi Suomi.

Myös murteissa tavataan joskus monikollista subjektia määrittävänä partitiivipredikatiivina yksiköllinen nomini, joka irrallisena lähinnä luokiteltaisiin adjektiiviksi: *Ne oli juuri yhden makesta*. E. N. Setälä, Lauseop. tutk. Koill.-Satak. kansankielestä, 1883, s. 18. *Oliko siällä samannukasta viljakun täällä?* A. Kannisto, Lauseop. hav. länt. Et.-Häm. kielimurteesta, 1901, s. 19. *Siällä [järvellä] on niim paljo vettä ja rannat on sulaa*. Ib. *No mitä — semmostahan ne olj ne syömiset kun ne . . . Sammalista tehtii leipeä ja — petäjästä rieskoa*. P. Virtaranta, Sana ei sammaloidu, 1953, s. 163. Adjektiivipredikatiivin sisältää Kanniston mukaan myös eräissä murteissa yleinen ilmaustyyppi *Ne tulee unohtettua sitte entiset viat*. Kun tarkemmin pohtii näitä esimerkkejä, saa niistäkin sen käsityksen, että niiden predikatiivit ovat merkitykseltään enemmän tai vähemmän substantiivisia. Sama koskee hyvin selvästi myös sitä huomiota herättävää adjektiivipredikatiivia, joka esiintyy lauseessa *Teuva on semmosta pitkää ja soukkaa*. S. Latvala, Lauseop. hav. Luot.-Satak. kansankielestä, 1894, s. 10.

Oppikirjassaan Finska Språkets Satslära (1860, s. 4—5) Yrjö Koskinen mainitsee kaksi tässä yhteydessä kiinnostavaa esimerkkiä: »*Häät ovat iloista*, bröllopp är någonting gladt (iloista asiaa). *Paistetut perunat ovat hyvää*, stekta potäter äro någonting godt (hyvää ruokaa).» Edellinen esimerkki on ainakin nykykielen kanalta outo, mutta jälkimmäinen voisi kenties edelleen olla käypä, jolloin sen substantiiviseksi tulkittava predikatiivi *hyvää* tarkoittaisi 'herkku(ruoka)a'. Sen yhteydessä tulee etsimättä mieleen nykyruotsin inkongruentti predikatiivityyppi *Plättar är gott*. Yrjö Koskisella on kolmaskin esimerkki — inkongruenssiltaan päinvastaista laatua —, jossa hän on tulkinnut predikatiivadjektiivin substantiiviseksi: »*Matti on laiskoja*, M. hörer till de lata (laiskoja ihmisiä)».

A. W. Jahnssonin lauseopissa (1871, s. 8) kiintyy huomio seuraaviin esimerkkeihin ja niiden selityksiin: »*Lumi on valkoista*: snön är hvit (något sådant, hvars väsende egenskapen hvit tillhör); *Miehet ovat viisaita*: männen äro visa (hörande till den klass, hvilkas utmärkande kännetecken är egenskapen vis)».

Huomautettuaan että virossa ei esiinny suomen kielen yleisintä distributiivista predikatiivia, adjektiivista, Sadeniemi (Vir. 1950, s. 50) ilmoittaa Wiedemannilla olevan (s. 604) ainoastaan yhden esimerkin partitiivissa olevasta adjektiivista, *nemad on mitme-karwalisi*, joka Wiedemannin selityksestä päättäen on substantiivisesti käytetty adjektiivi; hän kääntää nimittäin 'sie gehören zu denen, welche verschiedenfarbig sind, in die Kategorie der Verschiedenfarbigen'.

Edellä esitetyt seikat tuntuvat mielestäni puhuvan sen puolesta, että predikatiivikysymystä enemmän kuin tähän asti voisi tutkia jakamattomana kokonaisuutena eikä pääasiassa kahtena sanaluokkarajan erottamana osaprobleemina. On kai hyvinkin mahdollista, että sentyyppisellä ilmauksella kuin *huoneet ovat kylmiä* alun perin on ollut merkitys 'huoneet kuuluvat kylmien joukkoon', mikä määrätilanteessa edelleenkin voi tulla kysymykseen. Mainittakoon, että myös ruots. *rummen hör till de kalla* samalla voi ilmoittaa pysyvää ominaisuutta.

2. Kuten Sadeniemi on todennut, predikatiivina tulee olla jaollisuussana, jotta se partitiivissa voisi ilmoittaa aluetta, piiriä tai lajia, johon subjektikäsité kuuluu. Tämä edellytys on helppo havaita sellaisissa lauseissa kuin *Veitsi on terästä, Tämä on vain leikkiä, Varpuset ovat lintuja* jne. Toisinaan on kuitenkin partitiivipredikatiivina substantiivi, jonka kuuluminen jaollisuussanojen joukkoon voi tuntua kyseenalaiselta. Näin on laita mm. seuraavissa esimerkeissä: *Heikki on aina joukossa suurta sankaria*. NS (s.v. joukko). *Jussi Nordquist on tomeran näköistä poikaa*. SU 1960/55, s. 9 p. 5. *Tämä laitos, jäähalli, on Turussa toistaiseksi pelkkää utopiaa*. TS 12. 2. 1967, s. 7 p. 1. *Perinteen jäädyttäminen ei ole kulttuurista, vaan itsemurhaa*. Parnasso 1966, s. 395.

Denison on (mts. 204, 210 ja 213) pohtinut tätä predikatiivityyppiä seuraavien esimerkkien pohjalta: [Savukoira on] *Mennyt miestä, Hän on mennyt kalua, Hän on kovaa poikaa* ja *Kalakukko on poikaa*. Verratessaan toisiinsa lausepareja *hän on mennyt miestä* : *hän on mennyt mies* ja *hän on kovaa poikaa* : *hän on kova poika* Denison on päättänyt, että partitiivi kumoaa predikatiivikäsitteiden »laskeavuuden» ja antaa niille abstraktisen, luonteeltaan adjektiivisen merkityksen. Adjektiivisuus tuleekin aika hyvin näkyviin esimerkissä *kalakukko on poikaa*, missä predikatiivi voitaisiin korvata partitiivissa olevalla varsinaisella adjektiivilla, esim. *kalakukko on erinomaista*. Vähemmän selvästi se ilmenee lauseessa *hän on kovaa poikaa*, vaikka senkin predikatiivi kyllä voidaan tulkita adjektiiviseksi: »osittain samanlainen kuin kova poika». Jos ilmaus *hän on mennyt miestä* voidaan osoittaa nuoremaksi kuin sen synonyymi *hän on mennyt kalua*, se voidaan samalla selittää osittain tämän esikuvan mukaan syntyneeksi. *Kalu* on vanhassa merkityksessään »tavara, omaisuus» selvä jaollisuussana, ja esim. sellaisesta konkreettisesta yhteydestä kuin *laiva on mennyt kalua* predikatiivi on helposti voinut siirtyä kuvalliseen käyttöön.

Denisonin toteama abstraktisuus tuntuu kylläkin olevan tämän tyyppin predikatiiveille ominainen piirre. Se, että vain osa predikatiivista identifioidaan subjektin kanssa, paljastuu myös selvästi ilmauksia lähempää tarkasteltaessa; se tulee näkyviin mm. kun yrittää ruotsiksi tulkita niiden sisällön. Vrt. *Heikki on aina joukossa suurta sankaria* »något av en stor hjälte». *Hillitty käytös, pidättyväisyys voi olla asennetta* »(något av) attityd». M. Kurjensaari, Taistelu huomispäivästä, 1948, s. 39. *Saksa oli kuitenkin* [Viipurissa 1800-luvun alkupuoliskolla] *vierasta kieltä* »(i många avseenden l. i stor utsträckning ett främmande språk») ja sen käyttäjien oli pakko ennen pitkää omaksua maan virallinen kieli. Sananjalka 2, 1960, s. 210; E. Kangasmaa-Minn. Vrt. myös Penttilän kieliopissaan (s. 603) esittämään esimerkkiin *Nytöks hän oli miestä mielestään* (- - oli miehen ainesta).

Tyyppi ei siis ole kovinkaan harvinainen. Se on mahdollinen myös kun subjektikäsité on jaollinen, esim. *Poku ja minä parast' ollaan kuoma*. NS (s.v. kuoma »toveri, ystävä, kumppani»); O. Manninen. Murteissakin se näkyy olevan tuttu, kuten ilmenee esimerkistä *Maanmittarin virka se on kans paha virka*. Latvala, mts. 10. Tämänkin predikatiivilajin lähempi tarkastelu osoittaa, kuinka lähellä toisiaan substantiivinen ja adjektiivinen predikatiivi monesti ovat.

3. Subjektina olevaa kardinaalilukusanaa määrittävän predikatiivin numeruksesta oppikirjat eivät anna aivan yhtenäiseltä näyttävää kuvaa. Setälän esimerkeistä *Kaksi tyttöä on isompaa* ja *Jos kaksi viivaa on yhdensuuntaista*, niin ne eivät voi leikata toisiaan sekä toisaalta *Nämä kaksi viivaa ovat yhdensuuntaiset* ja *Edellä mainitut t. puheena olevat kolme teosta ovat jotenkin aliarvoisia* (§ 13, 22 ja 73) lukija voi päätellä, että adjektiivipredikatiivi on yksikössä, kun lukusanan spesies on epämääräinen, monikossa taas kun se on määräinen. Tämän Penttilä on kieliohjeissaan (s. 612) formuloinut säännöksi ja lisännyt, että substantiivinen predikatiivi on spesiekseltään epämääräisenäkin usein monikossa: *Kaksi lapsista on poikia*, *kolme tyttöjä ~ Kaksi on poikaa*, *kolme tyttöä*. Paavo Siron lauseopissa ei ole tätä tapausta koskevaa varsinaista sääntöä vaan ainoastaan eräs esimerkki, joka kuitenkin näyttää olevan ristiriidassa yllä mainittujen ohjeiden kanssa: *Kaksi esimerkeistä oli väriä* (s. 138). Kielenkäyttö osoittaa horjuvuutta. Seuraava ryhmittäin järjestetty esimerkkiluettelo edustaa päätapauksia.

a) Predikatiivina on yksikön partitiivissa oleva adjektiivi: »*Kaksi asiaa on minulle päivänselvää*», ajattelin. A. Kallas, Päiväkirja vuosilta 1916—1921, 1954, s. 159. *Pari seikkaa on kuitenkin tärkeää*. Verba docent, 1959, s. 355; M. Sadeniemi. *Kaksi hyppyä oli yliaistuttua*, SU 1960/57, s. 3 p. 3. [Verdandi-sarjan] 390 numerosta - - vain 11, so. vajaan 3 %, on kielitieteellistä tai sen sukuista. M. Rapola, Kieli elää, 1947, s. 10. *Tallissa oli kissanpentuja, viisi kappaletta, kaksi niistä oli niin samannäköistä², ettei niitä saattanut erottaa toisistaan, ja kaksi oli punaisenkirjavia ja yksi pikimusta*. M.-L. Vartio, Mies kuin mies - -, 1958, s. 93. *Kuten kirjeen aloittamista voidaan myös sen lopettamista varten suosittaa eräitä keinoja, joista pari on molemmille yhteistä - -*. J. Louhija — L. Jalovaara, Miten hyvä kauppakirje syntyy, 1954, s. 194. *Maassamme toimii 4 merenkulkukoulua, joista 3 on valtion omistamaa - -*. KT 1953, s. 571. - - *miehet valmistsivat paukkupanoksia, joista kaksi oli niin voimakasta, että kolmen talon ikkunat särkyivät - -*. US 3. 1. 1961, s. 1 p. 1.

b) Predikatiivina on monikon partitiivissa oleva adjektiivi: - - 5 kpl polttimeita 2050, 2,5 V, on rikkinäisinä kokonaan käyttökelvottomia. E. Usva — K. E. Kovala, Kauppakirjeenvaihto, 4. painos, 1952, s. 135. *Kihlajais- ja kuulutusjuhlien nimityksiä on Sanakirjasäätiön arkistosta löytynyt kolmattakymmentä, joista tosin kymmenkunta on verrattain tilapäisiä*. Vir. 1960, s. 101; Sisko Seppo. *Kaiken kukkuraksi on kaksi niistä [Japanin naapureista] kommunistisia*. HS 15. 9. 1960, s. 8 p. 3. - - *kaksi maaleista oli puolustuksen itsensä avustamia - -*. SU 1960/43, s. 7 p. 5. - - *yli 80 % kaikista budjettimenoista on lakimääräisiä*. V. Huttunen — K. R. Lehtonen, Yhteiskuntaoppi, 5. painos, 1965, s. 44. [New Yorkin alueen päämeteorologi E. J. Christie:] »*Yli miljoona ihmistä on iloisia eläkkeellesiirtymiseni takia - -*». US 4. 4. 1961, s. 10 p. 2. *Suurin ryhmä, 33 käsikirjoitusta, koostui rakkaus- ja avioliittoromaaneista, 32 oli maalaisaiheisia - -*. HS 3. 10. 1960, s. 13 p. 4.

² Romaanin 5. painoksessa (1966, s. 77) on samannäköisiä. Lieneekö tässä kyseessä tietoinen korjaus?

- - niistä 58 modernista taideteoksesta, jotka sisältyvät hänen - - kokoelmaansa, on kokonaista 44 maalausta ja piirrosta v ä ä r e n n e t t y j ä. TS 18. 5. 1967, s. 4 p. 3.

c) Predikatiivina on monikon partitiivissa oleva substantiivi: *Kun Saksan Liittovaltiossa aina 100:sta ihmisestä 47 on miehiä ja 53 naisia* - -. Tu 1960/21, s. 6 p. 2. - - tarvittiin edellä mainitun tuloksen saavuttamiseksi 8570 alusta, - - joista 913 oli yli 10 tonnin veneitä. KT 1953, s. 549. *Komiteassa on 9 jäsentä, joista viisi on kansliapäälliköjä* - -. TS 19. 2. 1966, s. 4 p. 7. *Viime vuoden paloista neljä oli metsä- ja ruohikkopaloja sekä yhdeksän - - rakennuspaloja*. TS 5. 1. 1966, s. 3 p. 8. *Perheen lapset, joista kaksi on yli 10-vuotiaita poikia, sammuttivat vedellä liekkeihin leimahtaneet seinäpaperit* - -. TS 29. 12. 1965, s. 5 p. 8.

d) Predikatiivina on yksikön partitiivissa oleva substantiivi: *Viiri-lehti ilmestyy 6 numerona vuodessa (kaksi on kaksoisnumeroa)*. SK 1953/49, s. 41 p. 1. *Heistä on yksi merijalkaväen, kolme laivaston ja kolme ilmavoimien koelentäjää* - -. TS 11. 4. 1959, s. 1 p. 6—7. *Liiton jäsenmäärä oli vuoden 1907 lopussa vain 212, joista 206 oli yhdeksän alajärjestön jäsentä ja 6 erillistä, alaliittoihin kuulumaton työntekijä*. KT 1953, s. 536. *Tukholman raastuvanoikeus totesi hänen syyllistyneen yhdeksään törkeään varkauteen, joista kuusi oli kassakaappirajäy-tyistä* - -. HS 25. 10. 1960, s. 6 p. 4. *Hans Othmanin osuutena taas on pitkälti toistasataa kuvaa — joista 8 on suurikokoista värikuva — ja niiden tekstit*. Tu 1961/19, s. 3 p. 2.

Useimmille näistä esimerkeistä on yhteistä, että lukusana niissä tarkoittaa osaa laajemmasta kokonaisuudesta, joka on ilmaistu elatiivimääritteellä, esim. *kaksi maaleista, heistä kolme*. Tällainen ilmaus on periaatessa aivan samaa tyyppiä kuin *osa miehistä, meistä puolet* tms., joka subjektina ollessaan kutakuinkin säännöllisesti saa monikollisen predikatiivin. Esim.: *Liian suuri osa vangeista on psykopaatteja*. SK 1954/23, s. 11 p. 1. *Hän oli nähnyt elämässään paljon syntisiä ihmisiä, suurin osa ihmisistä oli sellaisia* - -. T. Pekkanen, Voittajat ja voitettut, 1952, s. 73. - - *vain noin neljännes ilmoitetuista on niin hyviä, että kelpaisivat olympia-ammuntoihin*. SU 1960/72, s. 3 p. 1. *Valtaosa käsikirjoituksista oli kuitenkin n. 250 sivun pituisia* - -. HS 3. 10. 1960, s. 13 p. 2. Tällaisen lauseen predikatiivi saattaa olla monikossa silloinkin, kun kokonaisuutta osoittava substantiivi on yksiköllinen ryhmäsana: - - *noin viidesosa Suomen kansasta on syntymäraittia*. SK 1953/34, s. 14 p. 2. Toisaalta numeruksenkäyttö ei ole näissä tapauksissa niin johdonmukaista, ettei joskus esiintyisi myös yksiköllinen predikatiivi. Esim.: *Osa, ja suurin osa, heistä [15 vuotta nuorem-mista pojista] on kuitenkin työhön kykenemättömiä* - -. SK 1953/35, s. 23 p. 3. *Kaikkein ensimmäiseksi on heidät, joista 80 % on ruotsia taitamaton, saatava opiskelemaan ruotsin kieltä* - -. SK 1958/19, s. 9 p. 2. - - *tietyvästi noin puolet maapallon väes-töstä on lukutaidoton* - -. Tur. Yliopp.l. 1960/23, s. 4 p. 3. *Vaikka joidenkin mielestä kaikki on turhaa, - - on suurin osa meistä kuitenkin valmis allekirjoittamaan kehoituksen, että meidän olisi käytettävä meille annettu aika niin hyvin kuin mahdollista*. SK 1953/35, s. 22 p. 1.

Kun siis monikollinen predikatiivi on säännöllinen lausetyypissä *osa huoneista on*

kylmiä, on luonnollista, että se on laajalti levinnyt myös lähisukaiseen tyyppiin *kaksi huoneista on kylmiä*. Se ei tässä kuitenkaan ole tullut yksin vallitsevaksi, mikä johtuu eri syistä. Yksikköä säilyttävänä tekijänä vaikuttaa ensinnäkin varmaan yleisesti normiksi tajuttu malli *kaksi huonetta on kylmä*, missä siis mikään elatiivimäärite ei ole häiritsemässä muodollista kongruenssia. Kuinka tärkeä momentti tämä muotokongruenssi on, näkyy esim. lauseessa *Kaksi viimeistä lähtöä on ollut ainutlaatuista* (HS 23. 8. 1960, s. 21 p. 1), missä subjektin definiittinen spesies ei ole aiheuttanut monikollista predikatiivia.

Toinen yksikön hyväksi vaikuttava seikka on lukusanan sijainti mahdollisimman lähellä predikatiivia. Joskus tämä voi seurata välittömästi lukusanan jälkeen, esim. *Myönnetyistä rakennusluvista on 200 sellaista, joiden osalta työt voidaan aloittaa heti* - -, Uusi Aura 15. 5. 1954, s. 1 p. 5. Esitetty aineisto näyttää osoittavan, että yksiköllinen predikatiivi, varsinkin jos se on adjektiivi, on suhteellisesti useammin samassa numeruksessa kuin lukusana silloin, kun tämä seuraa elatiivimääritteen jälkeen, kuin milloin sanajärjestys on päinvastainen.

Kun predikatiivi on lauseessa ennen subjektia, sen numerukseksi tarjoutuu melkein pakostakin monikko. Esim.: *Värillisiä heistä [USA:n äänivaltaisista] on 9.988.000*. HS 17. 10. 1960, s. 5 p. 2. *Camping-alueistamme on maksullisia 80*. Tu 11. 5. 1962, s. 13 p. 4. *Sitäkin kiintoisampia on pari muuta* [Vuohenkalmanimen] *kirjoitusasia* - -. Sananjalka 9, 1967, s. 33; T. Itkonen.³ Kaksi ensimmäistä esimerkkiä muistuttavat varsin läheisesti ilmaustyyppiä *poikia on luokassa viisi-toista*, jonka esikuva niissä varmaan heijastuukin.

Lukusanaa määrittävän predikatiivin numerusta tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota myös vastaavassa asemassa olevaan predikatiiviadverbiaaliin. Koska tämä lauseenos ei numeruksensa puolesta ole ehdottoman kongruenssipakon alainen — vrt. esim. *jalat ovat märkänä, hän oli nukkuvinaan, ole ihmisiksi* —, voi looginen kongruenssi siinä verraten helposti toteutua muodollisen kustannuksella. Tästä kirjallisuus tarjoaa kosolti esimerkkejä: *Kaksitoista kansakuntaa on edustettuina joukossamme*. M. Waltari, Johannes Angelos, 1952, s. 202. *Kadun takana istui kaksi miestä vastakkain, nyt suorina ja miltei liikkumattomina*. L. Nummi, Viha, 1952, s. 93. - - *pari miestä löytiin jälleen tajuttomiksi*. T. Pekkanen, Toverukset, 1948, s. 251. *Siivoojattarina toimi kaksi nuorta morenaa, tyttöä*. Y. Kokko, Hyvän tahdon saaret, 1953, s. 237. *Toimitusjohtaja Kaunokelmu - - otti kaksi kestiästä mukaansa todistajiksi* - -. Arijouts, Korkkiskruuvi, 1953, s. 76. Monikko on merkityksen kannalta joskus suorastaan välttämätön, esim. *Kaksi vaimoa hän menetti aivan nuorina*, Waltari, emt. s. 63. Tämä monikollisen predikatiiviadverbiaalin melko yleinen liittyminen yksikölliseen lukusanakorrelaattiin on varmaan osaltaan ollut tarjoamassa esikuvaa vastaavalle predikatiivin inkongruenssille. Sekä predikatiivissa että predikatiiviadverbiaalissa havaittava substantiivien herkempi

³ Terho Itkonen on keskustelussa huomauttanut, että monikollisenkaan predikatiivin sisältävänä tämä hänen käyttämänsä lauserakenne ei kuulosta aivan luontevalta; yksikkö kumminkin tuntuisi vielä oudommalta.

taipumus noudattaa lukusanan loogista numerusta johtuu tietenkin siitä, että useimmiten konkreettisia yksilöitä ilmaisevat substantiivit synnyttävät paljon havainnollisemman käsityksen useudesta kuin adjektiivit.

Toisaalta on jo useasti todettu substantiivien ja adjektiivien lähisukuisuus ollut omiaan tekemään tämän loogisen kongruenssin yleisemmäksi myös adjektiivien piirissä. Vrt. esim. *Heistä on kolme syntyperältään saksalaisia. Saapuvista aluksista kaksi on maassamme vanhoja tuttuja.* HS 10. 8. 1960, s. 7 p. 6. *Noin 40 prosenttia USA:n yleisurheilujoukkueen miehistä on neekereitä ja kolmesta 18 naisurheilijasta on tummaihoisia.* HS 31. 8. 1960, s. 20 p. 6—7. Säeparissa *Kamala on kaksi naista / yhen miehen vuotehella* (Kalevala 12: 121—) predikatiivina on tietenkin selvä substantiivi, jonka merkitys on 'kamala asia'.

Lukusanaan liittyvän predikatiivin numeruksen valinnassa vallitseva epävarmuus ja horjunta ilmenee joskus siten, että molempia numeruksia on käytetty rinnan samassa lauseessa: *Tulevan valtuuston jäsenistä on 8 entisiä ja 7 uutta.* HS 3. 10. 1960, s. 11 p. 5. Epäröinti ei kuitenkaan rajoitu yksinomaan predikatiivin numerukseen, sillä myös sen kaasuskysymys näyttää joskus muodostuneen probleemiksi. Siihen viittaavat seuraavat esimerkit, joissa predikatiivin sijaksi on joutunut nominatiivi ja joista tuskin ainakaan kaikista voi sanoa, että tämä ratkaisu olisi aivan epäonnistunut: *Kaksi keskusliittoa on valmis hyväksymään uuden suunnitelman mutta kolmas empii.* SK 1955/26, s. 7 p. 2. - - tuhatkunta katselijaa oli tyytyväisen näkemäänsä. TS 9. 3. 1959, s. 6 p. 5. — *Kokouksessamme oli 29 edustajaa valmiit hyväksymään ampumahiihdon pysyväisesti talvikisojen ohjelmaan - -.* HS 29. 8. 1960, s. 13 p. 3. *Vain kolme pelaajaa näiden 12 lisäksi on sunnuntain selostusten perusteella valmiit pukeutumaan maajoukkueasuun.* HS 27. 9. 1960, s. 23 p. 2. - - 86 joukkuetta Englannin liigan 92 joukkueesta sen neljästä divisioonasta on ilmoittanut olevansa halukkaat mukaan Cupiin. SU 1960/29, s. 3 p. 3. Johtuneeko partitiivin karttaminen tällaisissa tapauksissa siitä, että predikatiivadjektiivi ilmaisee varsin selvästi tilapäisen ominaisuuden?

Lopuksi muutama näkökohta termeistä *totaalinen* ja *partiaalinen*. Setälän mukaan totaalinen predikatiivi on nominatiivilla ja partiaalinen partitiivilla ilmaistava. Penttilän kieliopissa (s. 609) sanotaan, että totaalisien predikatiivin sijat ovat nominatiivi ja genitiivi, partiaalisen partitiivi. Jos predikatiivia kutsutaan totaalseksi tai partiaalseksi vain sen mukaan, missä sijamuodossa se esiintyy, nämä termit ovat tarpeettomia, koska samaan tarkoitukseen soveltuvat paremmin nimitykset *nominatiivipredikatiivi* ja *partitiivipredikatiivi*. Jos taas nimityksiä *totaalinen* ja *partiaalinen* halutaan käyttää samalla myös predikatiivin sisältökriteerejä ilmentämään, ne ovat inadekvaatteja ja epätarkoituksenmukaisia. Sellainen sääntö, jonka mukaan predikatiivi on partiaalinen esim. lauseessa *Hän on maamme suurmiehiä*, ei tunnu kaikin puolin loogiselta, koska predikatiivi tässä ei tietenkään ilmaise osaa vaan kokonaisuutta, johon subjektin tarkoite kuuluu. Kun predikatiivi ilmoittaa ominaisuutta, joka kauttaaltaan tavataan subjektissa, esim. *Viina on juovuttavaa*, sen leimaaminen partiaalseksi niin ikään tuntuu vähemmän luontevalta.

Arveluttavinta on kuitenkin se, että partitiivpredikatiivi ei aina ole merkitykseltään »partiaallinen», vaan altaan joskus identtinen subjektikäsitteen kanssa. *Kalle ja Heikki ovat veljeksiä* voi kuten tunnettua tarkoittaa samaa kuin *K. ja H. ovat veljekset*. Subjekti- ja predikatiivikäsitteiden identtisyys vallitsee myös seuraavissa esimerkeissä: *Koko elokuva-alahan on yhtä suurta perhettä* - . SK 1953/49, s. 45 p. 2. *Surmansa saaneet naiset* [heitä oli kaksi] *olivat kahden mukana olleen tytön äitejä*. TS 20. 3. 1959, s. 1 p. 2. Vrt. myös mitä edellä (s. 269) on sanottu sellaisista tapauksista kuin *Pahinta olivat kuitenkin hyönteiset*.

Tällaiset seikat pakottavat kysymään, palvelevatko termit *totaalinen* ja *partiaallinen* tähänastisessa käytössään ylipäänsä mitään mielekästä tarkoitusta. Useissa oppikirjoissa noudatettu tapa nimittää totaalisesti myös nominatiivisubjektia ja akkusatiiviobjektia sekä partiaalisesti partitiivisubjektia ja -objektia on kuten tunnettua sekin harhaanjohtava. Ainakin käytännöllistä opetusta varten tarkoitetuissa esityksissä sellaiset muotoon viittaavat termit kuin nominatiivisubjekti, akkusatiiviobjekti ja partitiivipredikatiivi tuntuvat käyttökelpoisimmilta. Siro, joka lauseopissaan yleensäkin mahdollisuuksien mukaan nojaa muotokriteereihin, on laajalti siirtynyt tähän terminologiaan ja hylännyt nimitykset *totaalinen* ja *partiaallinen*. Merkitykseltään sopivasti rajoitettuina ja täsmennettyinä näitä ehkä silti voidaan edelleen tarvita.

Einige Beobachtungen über Kasus und Numerus des Prädikativs im Finnischen

VON GÖRAN KARLSSON

Unter Hinweis darauf, dass im Finnischen die Grenze zwischen Substantiven und Adjektiven recht unscharf ist, bringt der Verf. eingangs aus der Literatur sowie aus Mundarten und älteren Satzlehren eine Anzahl Beispiele, die dafür zu sprechen scheinen, dass man das Prädikativproblem mehr als bisher als ein ungeteiltes Ganzes untersuchen könnte und nicht so sehr als zwei durch die Wortklassengrenze getrennte Teilprobleme. Solche Beispiele sind u.a. *Pahinta kaikesta olivat kuitenkin hyönteiset* 'Das Schlimmste von allem waren doch die Insekten' und der dialektale Satz *No mitä — s e m m o s t a h a n n e o l j e n e s y ö m i s e t* 'Ach was — so (eig. Derartiges) war ja das Essen' (od. 'waren ja die Mahlzeiten'); in ihnen erweist sich das prädikativische Adjektiv bei näherer Betrachtung als seiner Bedeutung nach substantivisch.

Als zweite Frage wird der Prädikativtyp erörtert, der z.B. in folgenden Sätzen vorkommt: *Heikki on aina joukossa suurta sankaria* 'Heinrich ist immer in der Menge ein grosser Held' und *Hän on mennyttä kala* 'Es ist aus mit ihm (ihr)'. Obwohl man das im Partitiv stehende Prädikatsnomen derartiger Sätze auf den ersten Blick

nicht als Partialwort auffasst, kann man doch feststellen, dass es inhaltlich insofern partial ist, als nur ein Teil des Prädikativs mit dem Subjekt identifiziert wird.

Am meisten Beachtung wird der Numeruskongruenz des ein Kardinalzahlwort bestimmenden Prädikativs geschenkt, von der die Lehrbücher kein ganz einheitliches Bild vermitteln. Als Normaltyp anzusehen ist *Pari seikkaa on tärkeää* 'Ein paar (zwei) Tatsachen sind wichtig', aber sehr häufig ist auch *Kaksi huoneista on kylmiä* 'Zwei von den Zimmern sind kalt', als dessen Vorbild man das für regelrecht zu haltende *Osa huoneista on kylmiä* 'Ein Teil der Zimmer ist kalt', 'Einige der Zimmer sind kalt' annehmen kann. Andere den Numerus des Prädikativs beeinflussende Dinge sind die Wortfolge und das ziemlich freie Verhalten des mit einem Zahlwort verbundenen Prädikativadverbials zur Numeruskongruenz.

Schliesslich werden die Fachausdrücke *total* und *partial* erörtert, wobei der Verf. feststellt, dass sie — vom Prädikativ gebraucht — unnötig sind, wenn sie nichts anderes als *Nominativ-* und *Partitiivprädikativ* bedeuten.